

ב' בסיון תשע"ו. 8.6.2016

גיליון מס' 512

פרשת נשא

אוהל מועד כמרכז לחיי ישראל

מאת מנחם בן ישר. משואות יצחק

המסגרת לסדרתנו היא עניין המשכן, בראשה עבודת הלויים בו, והיא חותמת בקרבנות לחנוכת המשכן מידי הנשיאים. ונשים לבנו: בספר ויקרא, סדרות צו ושמיני, מתוארת החנוכה הטקסית-רשמית של משכן השכינה, שנפגמה בחטא הכהנים הבכירים נדב ואביהו. במותם טימאו את המשכן. סוף סדרתנו מתקן זאת בחנוכה העממית-התנדבותית מידי נשיאי כל השבטים, המייצגים את העם כולו, בה לא נפר שוע לפני דל, וקרבת הנגיד יהודה שווה לקרבן אחרון שבטי השפחות. ודווקא החנוכה העממית מתקבלת ברצון, עד שהיא הגורמת לדיבור ה' (שוב?) אל משה באוהל מועד, כעדות סיום סדרתנו.

בתוך מסגרת זאת באות חמש פרשות הלכתיות ממגוון נושאים: הראשונה בהן היא פרשת שילוח המחנות, המתבקשת כאן. אחרי שבתחילת ספר במדבר סודרו מחנות ישראל סביב המשכן, מתוך דירוג של קדושה, באה המסקנה ההלכתית: התחום המקודש ביותר, הוא אוהל מועד וחצרו (בימינו: מקום המקדש והעזרה הפנימית) אסור לטמאי מת; מחנה הלויים שסביבו (עתה: ת"ק אמות מרובעות של קדושת הר הבית) אסורות לטמאים מהתחום המיני; מחנה שאר ישראל (עתה: ירושלים ההיסטורית) אסורה למצורעים. רש"ר הירש רואה בפרשה זאת מעין כותרת מסדרת לקראת הפרשות הבאות שבסדרתנו: פרשת "גזל הגר" העוסקת בפגיעה ברכוש הזולת, מקבילה לקדושת מחנה ישראל; פרשת סוטה שאחריה, המקבילה לשילוח זב, זבה, נידה ודומיהם ממחנה לוייה. עניין החסידות האישית של הנזיר, שבדיניו דומה לדיני כהונה, מקביל אל קדושת 'מחנה שכינה', הוא אוהל מועד. את סדרת הפרשות ההלכתיות חותמת ברכת הכהנים.

ניתן גם לומר כך: אחרי הסידור הטכני והלוקאלי של ישראל סביב המשכן, כמתואר בראש הספר, באה סדרתנו לומר שגם מהותית מתרכזים חיי ישראל סביב משכן ה' ושואפים ממנו קדושה. כך בעניין הראשון, פרשת המועל ועונשו: מי שפגע ברכוש חברו, לא נענש כי הכחיש תוך שבועת שקר, ואח"כ מתחרט ומתוודה, ישיב את הנזק בתוספת חמישית הנזק לניזק וגם קרבן אשם, ככפרה על פגיעתו בכבוד ה' כשנשבע בשמו שבועת שקר. המיוחד לפרשה זו לעומת מקבילתה בויקרא (ה,כ-כו) הוא במילים "וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל". במקרה זה הפיצוי לניזק ניתן לכהנים. שוב, זה מצב האקטואלי באותה שעה: אם מת הניזק לפני שפוצה, אזי יורשיו יזכו בפיצוי. עתה, אחרי המפקד וסידור המחנה למשפחותם ולבית אבותם, יודעו כל איש ישראל מי גואליו – יורשיו, הקרובים או הרחוקים יותר. חז"ל שיערו שאין אדם מישראל שאין לו קרוב משפחה כלשהו (שלא כמו בדורותנו - אצל שרידי השואה), לכן הסיקו שמדובר למעשה בגר, שניתק מיוחסיו הקודמים; מכאן כינוי הפרשה: גזל הגר. ועל כל פנים, למדנו מכאן שהתורה מתייחסת לפגיעה רכושית בגר, באותה מידה ובאותה חומרה כלפגיעה ברכושו של ישראלי

מלידה, בין שמדובר בגר של-עתה, דהיינו מתגייר, ובין בגר המקראי, דהיינו זר החי בקרבנו מתוך הכרה בריבונותנו.

הפרשה הבאה, פרשת סוטה, היא לכאורה חמורה בעינינו: פגיעה מבישה באשה, ובה בלבד, משחשד בה בעלה. נראה שרבותינו הפכו את המגמה, משאמרו בשם ה', אודות מחיית מגילת ההשבעה במים: "לשום שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה יימחה על המים". הנחת חז"ל היא שהבעל הקנאי מגזים בחשדותיו וטקס מי הסוטה ירגיע אותו ויחזיר את שלום הבית. יחד עם זאת, אפשר שחשדו לא היה נטול-יסוד. אולי חרגה האשה מגדרי הצניעות שנהגו באותה חברה, ובא הטקס המשפיל כדי להזהירה להבא.

בכל הפרשות שמנינו יש משום החזרת מצב שנתערער לקדמותו, וכל זה במתחם המשכן ובאמצעותו: שילוח הטמאים לסוגיהם לטקסי טיהור, אלה שפורטו בסדרת מצורע, וטמא-מת שבפרשת פרה אדומה. הפגיעה ברכוש הזולת וגם בקדושת שם ה' תוקנה, מששב הפוגע בתשובה, על-ידי פיצוי הנפגע וקרבת אשם לה'. טקס מי הסוטה השיב, כפרשנות חז"ל, את שלמות המשפחה לתיקנה. כך גם בפרשת הנזיר: לגבי המבקש להתחסד לפנים משורת הדין, מגדירה התורה מראש את דיני הנזירות כך שלא יוציאוהו מגדרי דרך הארץ האנושי, לא ירחיקוהו מן החברה ומן המשפחה. התורה גם מניחה שמשך הנזירות מוגדר ומוגבל מראש. משתם זמן זה, ובהנחה שהנודר תיקן את פגמי נפשו שגרמו לו לנדר זה ושב אל שלמותו הפנימית, מחזיר אותו טקס קרבן הנזיר אל החיים הרגילים.

אולי על כן, נחתמת קבוצת דינים אלה בברכת הכהנים, המבשרת ברכה, שמירה והארת פנים מאת ה', ובחתימתה: שלום, כלומר שלמות, גם אם זאת נפגמה ארעית. וכל זה בא מפי הכהנים, כלומר מאוהל שכון שכינת ה'. וכאן אעיר הערה אקטואלית: גם בעיני המסכים עם שאיפות נשים לשותפות יותר אקטיבית בעבודת ה' הקהילתית, יש מהן שהפריזו על המידה ב'ברכת כוהנות'. לעומת הנוהג ברוב התרבויות והדתות באזורנו, בעולם העתיק והקלאסי, לא היו בישראל כוהנות, וזאת לא במקרה. לשירותי כוהנות היה בדרך-כלל אופי מיני: בין הבתולות הווסטאליות ברומא, בין הקדשות בבבל שכנראה יכלו להינשא אך לא ללדת ילדים, ובין הקדשות בתחום הכנעני ששירתו בזנות מקדשית; רוב אלה במסגרת פולחני פריון. וברוך המקום שהבדילנו מכל אלה.

מנחם בן-ישר, חבר משואות-יצחק, גמלאי המחלקה לתנ"ך בבר-אילן, וכן של המכללה האקדמית אנשקלון, נשוי לחדוה, מייסדות קיבוץ לביא. לזוג ב"ה בנות, נכדים ונינים בכל רחבי ארץ ישראל, כן ירבו.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il